

TASARIM EĞİTİMİNDE DÜŞÜNCEYİ (3 BOYUTLU) NESNELEŞTİRMEDE TEMEL TASARIM İLKELERİNİN

METAL AYAKKABI HEYKELLERDE UYGULANMASI

Önder Yağmur¹- Nazmiye Aydın²- Nermin Saral³- Serap Bulat⁴

Öz

Günümüz uygulamalı sanatlara ekonomik, kültürel ve yaşam tarzındaki hızlı değişikliklerin etkisi sanat ürünlerinin işlevsel ve estetik kavramlarıyla bütünleşik bir durum oluşturmaktadır. Uygulamalı sanatların plastik ve estetik kurgusunun çağdaş ve özgün biçimlerde yapılandırılması sağlam bir sanat eğitimiyle birlikte özgür ifade ortamlarının sunulmasına bağlıdır.

Tasarım eğitiminde, düşünsel zeminde oluşan tasarımların üç boyutlu uygulamalarını sanatsal bir anlatım diliyle şekillendirmelerinde sağlam bir alt yapıya sahip olmalarını amaçlayan bu çalışma Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi öğretim elemanları ve Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Meslek Yüksekokulu Tekstil, Giyim, Ayakkabı ve Deri Bölümü öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Heykel sanat disiplini ve temel tasarım ilkeleriyle, metal malzemeden ayakkabı heykeller tasarlanmış ve bu heykellere plastik değerler açısından yaklaşımlara çalışmada yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sanat Eğitimi, Tasarım, Moda, Heykel

The Application of Basic Design Principles of Objectification (3 Dimensional) in Metal Shoes Sculptures in Design Education

Abstract

The impact of rapid changes in economy, culture and lifestyle on today's arts is interwoven with the functional and aesthetic concepts of the artworks. The construction of the plastic and aesthetic fiction of applied arts in a contemporary and original forms depends on the creation of an expression environment totally independent and a good art education.

This study was carried out by Atatürk University Faculty of Fine Arts lecturers and Karadeniz Technical University Trabzon Vocational School Textile, Clothing, Shoe and Leather Department students. The aim of this study is to form a powerful background in shaping the three dimensional applications of designs formed in intellectual space in design education with an artistic expression. With sculpture art discipline and basic design principles, the shoe sculptures from metal materials were designed and these sculptures were included in the study in terms of their plastic values.

Keywords: Art Education, Design, Fashion, Sculpture

¹ Doç., Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü, oyagmur@atauni.edu.tr

² Öğr. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Meslek Yüksekokulu Tekstil, Giyim, Ayakkabı ve Deri Bölümü, nazmiyeaydin@ktu.edu.tr

³ Öğr. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Meslek Yüksekokulu Tekstil, Giyim, Ayakkabı ve Deri Bölümü, saralusta@ktu.edu.tr

⁴ Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü, sbulat@atauni.edu.tr

1. Giriş

Genel anlamda yaratıcılığın ve hayal gücünün ifadesi olan sanatın tanımı da kendisi gibi sınırlanamamaktadır. Etkileyen ve etkilenen ilişkisinde ortaya konulan çıktı anlamında genel bir tanım yapılacak olursa, sanat; yaratıcı, doğayı dönüştüren emeğin ürünüdür. Nesnel gerçeğin insan bilincindeki estetik bir biçimde yansımadır, emektir, güzelliştir (Kaygısız, 1999:30) demek yanlış olmayacaktır.

Toplumsal yaşamın, kültürel etkinliğin içerisinde yer alan eğitim toplum için önemli bir olgudur. Bilgi ve beceri yönünden olumlu tavır geliştirme, kişinin ilgi, eğilim ve yetilerine, toplumun geleceğe dönük beklentilerine uygun gelişmeler eğitimin kapsamındaki etkinliklerle (Yıldırım, 1987:42) sağlanır.

Bireye kendi yaşantısı yoluyla, amaçlı olarak belirli sanatsal davranışlar kazandırma ya da bireyin sanatsal davranışında olumlu değişiklikler (Uçan, 1996:123) amaçlayan sanat eğitimi sürecinde:

1. Öznenin duygularını, düşüncelerini, izlenimlerini, algılarını, duyumlarını, deneyimlerini, duyarlılığını, yaratıcılığını estetik düzeyde tasarımıyla, görsel, duysal, bedensel ve disiplinlerarası bağlamda anlatabilme, kendini bu yolla ifade edebilmesi;

2. Bireyin kendini yaratıcı bağlamda ifade etmesine olanak tanıyan kültüre ve disiplinlerarası araştırmaya yönlendirilmesi;

3. Bireyin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilmede yeteneklerini ve yaratıcılık gücünü estetik bir düzeye ulaştırması;

4. Yaratıcılığa ilişkin öğrenme ve öğretme yöntemlerini rasyonel duruma getirmek suretiyle sanatı estetik bir olay olarak bireylere aktarılması; (Çellek, 2017, p:4) hedeflenen kazanımlardır. Günümüzde öğrencilerin estetik duyarlılığını geliştiren, düşünme güçlerini artıran, sosyal ve yaratıcı bireylerin oluşmasını sağlayacak bir sanat eğitimi sistemine evrilmektedir (Şen, 2005:344).

Temel tasarım eğitimi, bireyin algılama, izlenim, gözlem, araştırma, çağrışım, buluş, bilgi, değerlendirme gibi düşünsel süreçlerini harekete geçirerek çevresi ile iletişim içerisine girmesini sağlarken bir yandan da kişiyi yeni düzenlemelerle özgün formlara ulaştıran bir süreç niteliği taşımaktadır (San, 2010:24-25). Temel tasarım eğitim süreci, görsel algı ve ifadenin geliştirilmesine yönelik uygulamalarla kişinin bir imgeyi görselleştirebilmesi için gerekli göz, zihin ve el koordinasyonu kurma becerisine, anlama ve sezme yetilerine (Atalayer, 2004:93) sanatsal ve bilimsel faaliyetlerde görsel algının üretken bir düşünceye (Bayraktar, Özcan, Tamer, Tekel, Gürer, Kızıltaş ve Köroğlu, 2012:49) dönüşmesine katkı sağlar.

Tasarım eğitiminde, birey tasarımı hazırlarken kullanabileceği temel sanat ve tasarım elemanlarını denetleme yetisine, yaratıcılık potansiyelini, zekasını ve bilgilerini kullanarak bilinçli çalışmalar yapabildiğinde (Yüksel, 2002:177) sanat ve tasarım eğitiminin:

- 1- Estetik duyarlılık kazandırma
- 2- Duygu ve düşüncelerini görsel dil aracılığı ile kitlelere iletme
- 3- Görsel eğitim yoluyla zihinsel, algısal yeteneklerini geliştirme
- 4- Sürekli görsel çevresini sorgulayan, eleştiren, değerlendiren davranış biçimlerini verme
- 5- Baktığını gören, algılayan, düşünen ve birtakım yargılarda bulunabilme (Çellek, 2017, p:5)
- 6- Edindiği bilgi ve beceri kullanılarak nitelikli ve özgün sanat yapıtı üretebilme

7- Yaratıcılık teknikleri ve stratejileriyle yaratıcı düşünce yapısı kazanma (Aksel, 2004:109) amaçlarını edinmiş olacaktır.

Temel tasarım eğitimi, bireyin yaratıcı düşünme sürecini destekleyen, bilgi ve hayal gücünü görsel ifadeye dönüştürebilmelerini sağlayan, sanat ve tasarımın (Bingöl, 2016:343) kompozisyon, çizgi, ritim-hareket, denge, doku, renk, ışık-gölge, biçim gibi temel elemanları doğrultusunda plastik ifade dilini öğretmektedir.

Temel Tasarım eğitimi proje uygulamaları öğrencilere, mantıksal düşünceyle geçmişi, geleceğin uzantısı yaratıcılığı (Seylan, 2005:70) yeniyi, farklı olanı aramaya yöneltmektedir. Nesnenin bilinen fonksiyonlarının ardıllştırıp, malzeme, biçim ve plastik değerlerin öncülleştirilerek bireye farklı bir görme açısı kazandırmak amacıyla Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü ve Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Meslek Yüksekokulu Tekstil, Giyim, Ayakkabı ve Deri Bölümü öğrencileri ile gerçekleştirilen “ayakkabı heykeller” 3 boyutlu tasarım çalışmasında temel malzemenin metal olarak kullanıldığı tasarımlar gerçekleştirilmiştir.

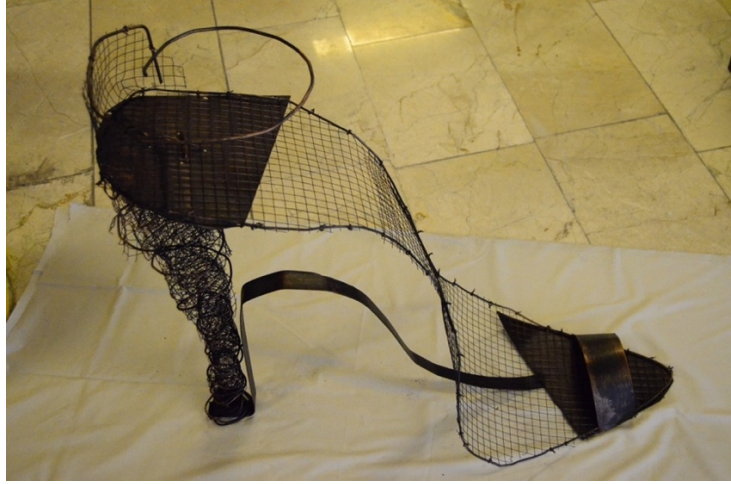
Çalışmanın ilk aşamasında öğrencilere kullanılabilirliğin olmadığı belki kişiyi rahatsız edebilecek formları tasarlama ve bunun içinde hayal kurmaları istenmiştir. Zihinlerindeki rahatsız edilirlilik kavramının oluşturmuş olduğu formların eskizlere aktarılarak tasarımın nihai kararıyla metal malzemeden 3 boyutlu tasarımlar uygulanmıştır.

Yapılacak çalışmaya uygun planlamalar, yapıtı oluşturan parçaların uyumlu bir bütün içinde belirli bir düzen ile bir araya getirilmesi (Acton, 1997:27) bilinçli bir kompozisyon anlayışının önemli bir aşamasıdır. Açık veya kapalı kompozisyon, çalışmanın bir bütün olarak kavranmasıyla ilgili olduğundan (Artut, 2006:139) sanatçının iletmek istediğiyle ilgili olarak, bireyin yaşam biçimini de etkileyen birçok bilgi aktarır. Görsel 1 açık kompozisyon ve yaşam biçiminden izler taşıyan bir çalışmadır. Uygulayıcı bu çalışmada düz ve yuvarlak parçaları yatay ve dikey eksenlerde yerleştirerek kompozisyonu sınırlandırmayıp izleyicide devamlılık hissi uyandırmaktadır. Geçmişle ilgili algıya sebep olan form tarihsel bir yaşama vurgu yapmaktadır.

Görsel 1. Metal birleştirme ayakkabı tasarımı 1

Çizginin fiziksel özelliği uygulanaşına göre bir uzam duygusu yaratabilir. Kalın çizgiler uzamsal olarak öne doğru ilerleme eğilimindeyken, ince çizgiler genelde geri çekilme eğilimindedirler. Kalından inceye doğru planlanan çizgisel unsurlar uzamda aktif halde, kalın kısımlar ise dinamik algılanacak, çizginin değer zıtlığı kompozisyonu farklı algısalılıklara taşıyacaktır. Eğimli ve dönen bir çizgi, özellikle çizginin genişliği değişiyorsa, izleyiciden uzaklaşmış gibi görünür, doku ve renk çizginin mekânsal etkisine katkıda bulunur: Dokusal olarak ayrıntılı bir çizgi yakınlık, daha az ayrıntılı doku uzaklık hissi sunar (Ocvirk, Stinson, Wigg, Bone ve Cayton, 2015:112). Kalın ve ince çizgilere sahip olan Görsel 2 izleyicide farklı algı oluşumlarına sebep olmaktadır. Çalışmada transparan çizgi dokusu mekânsal uzamın nesneyle sınırlarını kaldırmıştır. Temsil ve ifade noktasında tasarımın sahip olduğu çizgi kadın olgusunun ince ve hassas bir yapıya sahip olduğunu feminist bir yaklaşım ortaya koymaktadır.

Görsel 2. Metal birleştirme ayakkabı tasarımı 2

Hareket bir sanat eserindeki nesnelere hareket hissi uyandırması için belli bir şekilde düzenlenmesidir. İki boyutlu bir sanat eserinde hareket bir yanılsama iken üç boyutlu eserlerde hareket gerçektir. Bu tür eserlerde sanat elemanları veya bilgi objeleri sürekli değişen ilişkiler sergilemektedirler (Boydaş, 2007:25). Hareketle yakın ilgisi olan ritim, bir sanat eserinde görsel bir tempo yaratmak için tekrarlanan elemanların dikkatli düzenlenmesiyle gerçekleştirilir. Görsel 3'te deneysel düşüncenin olgularından meydana gelen nesnel varlık tekrarlanan elemanlarıyla izleyicinin bakışının eserde kolayca dolaşmasını sağlamaktadır. Hareketli ritmik bölümler çalışmada izleyici algısını vurgusu güçlü olan merkeze taşımaktadır.

Görsel 3. Metal birleştirme ayakkabı tasarımı 3

Bir kompozisyon içindeki güç veya ağırlığın ifadesi olan denge önemli bir tasarım ilkesidir. Sanat yapıtı içindeki görsel ağırlık ya da herhangi bir alanın kuvveti, o alanın yarattığı dikkatin miktarına, görsel etki seviyesine dayanır. Sanatta kompozisyonlar sağdaki elemanların soldakilerle dengelenmesiyle sınırlı değildir. Denge radyal, yatay, dikey ve diyagonal olarak kurulabilir. Sanat yapıtının dengelenmesine konum, yerleşim, boyut, oran, karakter ve öğelerin yönünden oluşan çeşitli etkenler katkıda bulunur (Ocvirk ve diğerleri, 2015:68). Görsel 4'te dikey asimetrik bir denge ile oluşturulan çalışmada karakter etken önemli olmuştur. Çalışmanın informal denge kompozisyonunda görsel etki alanı formun algılanma biçimine göre oluşturulmuştur. Biçimsel anlamlılık formun kompozisyonunun dengelenmesinde baskın olmuştur.

Görsel 4. Metal birleştirme ayakkabı tasarımı 4

Plastik sanatlarda görme ve dokunma duyularıyla algılanan, kavranabilen etki ögesi olarak dokunun işlevselliği izleyicide duygulu, anlamlı bir etki bırakır (Artut, 2006:145). Oluşturduğu armoni ve kontrast etki ile doku sanatsal üretimde önemli bir plastik öğedir. Doku, birbirine eş ya da birbirini tamamlayan birimlerin belli bir sistemle yan yana gelerek içi sınırlayan varlıkların dış yapı durumudur. Görsel 5'te birim biçimler matematik eşlik göstermeden birbirlerini tamamlayan sistemli bir dokusal bütünlük oluşturmuşlardır. Aynı yönde birim tekrarlarıyla devam eden çalışmada doğanın sistematik bir işleyişe sahip olduğu, bunun keyif verdiği bir durumun zamansallığına vurgu yapan gönderme yapılmıştır.

Görsel 5. Metal birleştirme ayakkabı tasarımı 5

Renk, sanatçı için bir yankı yapmasına yardımcı olan, özel bir anlatım dili ve bir anahtardır. Bazen bir gölge, bazen bir form elemanı olarak ifade gücünü yükseltir ve salt anlatım unsuru olarak eserde rol alır (Artut, 2006:146). Her rengin farklı oyunları vardır. Sanatçı onun dilinden anlar ve yapması gerekeni sezer. Sanatçı rengi kendi anlayışı doğrultusunda formüle eder (Gökaydın, 1990:31). Görsel 6'da olduğu gibi üç boyutlu çalışan sanatçılar (Ocvirk ve diğerleri, 2015:221) boşluğu oynamalarla dönüştürmek ve duygusal içeriği ifade etmek için rengin tüm özelliklerini kullanarak, kişisel olan ve gündelik deneyimler tarafından pekiştirilmiş duyguları uyandırır.

Görsel 6. Metal birleştirme ayakkabı tasarımı 6

Işık ve gölge, nesne üzerinde hacmi, derinliği ve birimler arasında ki uzaklığı gösterme algısını sağlar. Sanatçı doğal ve yapay ışığın heykel üzerindeki etkisini düşünerek, kompozisyonu planlar. Heykel üzerine yansıyan ışığın şiddeti izleyenler üzerinde farklı etkiler yaratır. İki boyutlu çalışmalarda açık- koyu olarak, algılanan sorun, üç boyutta yerini ışık-gölgeye bırakmaktadır. Işık-gölge, üç boyutlu formun algılanmasında ana esaslardan biridir (Turani, 1974:185). Kompozisyon, nesnelere ışıklar ve

gölgeler yerleştirmek değil, boşluğun genel olarak kontrastlıklarla birlikte kullanarak, pozitif ve negatif alanlara bölünmesidir (Bulat, Bulat ve Aydın, 2014:483). Görsel 7’de çalışmanın kompozisyonunda ki ışık-gölge ile kuvvet grupları ve bunlar arasında gerilim yaratılarak, algı koyuluğun yoğun olduğu derinliğe doğru yönlendirilir.

Görsel 7. Metal birleştirme ayakkabı tasarımı 7

2. Sonuç

Plastik sanatlarda biçimler belli ölçüde malzemeyle koşulludur. Her malzemenin bazı biçimleri almasında kendine özgü yapısal özelliklerinin yanında malzemenin fiziki yapısı ve uygulayıcının teknik bilgisi de malzemenin biçimlendirilmesinde etkindir.

Her bireyin farklı yaşam görüşleri, farklı duyguları, düş, sevinç, hayal kırıklıkları yaşamın bir parçası olduğu kadar yaşamın bir yansıması da olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, çalışma her bir öğrencinin projesinde, kendi yaşamının bir anlatımına dönüşen, hayal dünyalarının ana karakterlerini oluşturan yansımalar olarak ortaya çıkmaktadır.

Zaman içinde gelişen olayların, yeni ve farklı yaklaşımların sanat alanına yansıması, bu bileşenlerin sanat/tasarım eğitimde çağdaş uygulamalarla yaratıcı zihinsel süreçlerin gelişiminde farkındalık oluşturmada kullanılması kaçınılmazdır.

Plastik sanatlar alanında tasarım dersleri, bireyin, zihinsel görsellerini tasarım öge ve ilkeleri doğrultusunda üç boyutlu nesnel hale dönüştürmesini amaçlar. Böylece sanatın plastik dili ile zihinsel düşünceler kavramdan 3 boyutlu tasarıma dönüştürülebilir.

Çalışma, bireyin düşüncesini 3 boyutlu nesneleştirmede ve bunu yaparken de sanatın plastik değerlerinin farkında olmaları bakımından önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Acton, M. (1997). *Learning to look at Paintings*. London: Routledge Taylor & Francis Group.
- Aksel, E. (2004). Temel sanat kararları. *Anadolu üniversitesi Anadolu sanat dergisi*, 15, 105-113.
- Artut, K. (2006). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Atalayer, F. (2004). Çağdaş temel sanat (tasarım) eğitimi ve postmodernite-geleneksellik. *Anadolu üniversitesi Anadolu sanat dergisi*, 15, 76-94.
- Bayraktar, N., Özcan, Z., Tamer, N. G., Tekel, A., Gürer, N., Kızıldaş, A. C., Köroğlu, B. A. (2012). *Görsel eğitimde yaratıcılık ve temel tasarım*. Ankara: Nobel Yayın.
- Bingöl, M. P. (2016). Temel tasarım eğitiminde kavramdan üç boyuta geçişe yönelik bir uygulama örneği. *İdil*, 5, 21, 339-362.
- Boydaş, N. (2007). *Sanat eleştirisine giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Bulat, M., Bulat, S., Aydın, B. (2014). Form ve kompozisyon. *The journal of academic social science*, 2, 6, 478-488.
- Çellek, T. (2003, 12 Eylül). *Sanat eğitimi ve amaçları* [Blog yazısı]. Erişim Adresi: <http://www.tulaycellek.com/tulay/eser.asp?id=274>
- Gökaydın, N. (1990). *Eğitimde tasarım ve görsel algı*. Ankara: Sedir Yayınevi.
- Kaygısız, M. (1999). *Müzik tarihi*, İstanbul: Sistem Ofset.
- Ocvirk, O.G., Stinson, R.E., Wigg, P.R., Bone, R.O., Cayton, D. L. (2015). *Sanatın temelleri*. İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları.
- San, İ. (2010). *Sanat eğitimi kuramları*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Seylan, A. (2005). *Temel tasarım*. Samsun: Dağdelen Basın Yayın Ltd. Şti.
- Şen, Ü. S. (2005). Sanat eğitiminde bilimsel araştırma yöntemlerinin kullanılması. *Atatürk üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*, 5, 1, 343-360.
- Turani, A. (1974). *Çağdaş sanat felsefesi*. Ankara: Varlık Yayınları.
- Uçan, A. (1996). *İnsan ve müzik- insan ve sanat eğitimi*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Yıldırım, C. (1987). *Eğitim felsefesi*. Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 184.
- Yüksel, R. (2002). *Plastik sanatlar ve algıda yanılısama*. Erişim Adresi: <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/877/172483.pdf?sequence=2&isAllo wed=y>, Erişim: 08.11.2017.

Görsel Kaynakçası

- Görsel 1. Karataş, O., Çubukçu, İ. (2017). *Metal birleştirme ayakkabı tasarımı 1*. [Metal birleştirme]. 40x25x15.
- Görsel 2. Korkmaz, S., Anlamış, A. (2017). *Metal birleştirme ayakkabı tasarımı 2*. [Metal birleştirme]. 80x65x25.
- Görsel 3. Dhia, S., Cansız, Ö. (2017). *Metal birleştirme ayakkabı tasarımı 3*. [Metal birleştirme]. 60x30x18.
- Görsel 4. Sancar, S., Eskihellaç, S. (2017). *Metal birleştirme ayakkabı tasarımı 4*. [Metal birleştirme]. 80x45x20.

- Görsel 5. Kırçıçek, Ö. A., Çobanoğlu, K. (2017). *Metal birleştirme ayakkabı tasarımı 5*. [Metal birleştirme]. 30x35x10.
- Görsel 6. Kaya, İ., Şahinoğlu, B. (2017). *Metal birleştirme ayakkabı tasarımı 6*. [Metal birleştirme]. 60x35x15.
- Görsel 7. Kazan, Z., Şahinoğlu, B. (2017). *Metal birleştirme ayakkabı tasarımı 7*. [Metal birleştirme]. 40x30x5.